

§ 3. DE QUIBUSDAM SPECIEBUS VENDITIONIS.

636. I. Venditio cum pacto retrovenditionis, spectato tantum jure naturali, pluribus modis fieri potest. Nempe pactum illud adjici potest in gratiam venditoris ut, si isti placuerit, emptor teneatur rem revendere venditori, vel in gratiam emptoris, ut iste possit obligare venditorem ad rem iterum emendam, vel in gratiam alterutrius, ut, quando alterutri placuerit, alter debeat rursus alteri vendere quod accepit aut emere quod dedit.

In talibus pactis nihil esse quod per se justitiae repugnet, manifestum est: nam venditor, sicut rem suam libere alienat, ita alienationi quasvis condiciones honestas adjicere potest. Cfr. Coll. P. F. n. 2139. In Jure nostro (C. C. aa. 1659-1673), agitur tantum de pacto retrovenditionis (faculté de rachat ou de réméré) quod in gratiam venditoris adjiciatur. Insuper contractum hunc non exhibet legislator Gallicus sicut communiter a Theologis proponitur, scil. ut fiat revera altera emptio venditio, sed venditionem cum tali pacto exhibet tamquam sub conditione resolutoria factam, ita ut, cum venditor jure suo usus fuerit, prior venditio prorsus concidat. Ideo, ex ipsa definitione (a. 1659), restituendum est idem pretium quod acceptum fuerit.

637. Ut justitia in tali contractu servetur, Theologi praecipue *quinque condiciones* requirunt:

1° Ut partes reapse intendant vendere et emere: nam, si fingitur tantum venditio, potest sub hac specie latere contractus usurarius. Ideo damnatus est ab Innoc. XI (Prop. 40^a) contractus ille qui a Theologis, nomine Hispanico, *Mohatra* dici solet. Is in eo consistit quod res quaequam summo pretio, puta 1000 fr. venditur ei qui pecunia indiget, sed ea conditione ut statim eadem res pretio multo minori, puta 800 fr. priori venditori retrovendatur; venditor iste tunc solvit hanc summam minorem, altera autem pars manet eidem obligata pro discrimine quod inter utrumque pretium intercedit. Consideranti patet hanc esse fraudem qua immodica usura, sub specie retrovenditionis, extorqueatur. Practice idem est ac si mutuarius, ut quandoque fit, acceptis 800 fr., cogatur se scribere debitorem pro 1000 fr.

2° Ut compensetur onus quod venditioni adjicitur: hoc enim postulat aequalitas in omni emptione venditione servanda. Ideo pretium est minuendum, si pactum retrovenditionis additur in gratiam venditoris, augendum, si additur in gratiam emptoris. Quantum autem debeat esse hoc augmentum vel haec imminutio, probabilius e circumstantiis prudenter judicandum est. (S. Alph. n. 812)

3° Ut generatim res eodem pretio redimatur quo empta est. Ratio hujus conditionis clara est, quando contractus iste concipitur, ut in Jure nostro, tamquam emptio venditio cum conditione resolutoria. Ubi autem concipitur tamquam duplicem venditionem continens, probabile est pretium posse augeri vel minui quantum in priore venditione minutum vel auctum fuerit, siquidem jam venditur sine onere quod huic priori venditioni adnexum erat. (Lugo, disp. 26. n. 196)

4° Ne periculum rei venditae imponatur venditori, cum, e natura venditionis, incumbat emptori. Haec tamen condicio injusta esse desineret, si pro aestimatione periculi augetur pretium. (S. Alph. n. 812)

5° Ut restituatur res qualis tradita est, vacua vel cum fructibus. In Jure nostro non restituuntur fructus: quod generatim justitiae non adversatur, siquidem fructus compensantur auctario quod altera pars e pretio accepto hodie legitime lucrari potuit.

638. II. Venditio sub hasta (vente aux enchères), quae et *licitatio* vel *auctio* dicitur, in hoc reponitur quod res, vel publice, vel inter personas quasdam, puta familiae membra, vendatur eo pacto ut cedat plus offerenti. Hanc justam esse probant et universalis consuetudo et communis AA. sententia (S. Alph. n. 808), quamvis interdum pretium plus offerentis sit supra summum vel infra infimum. Nam ex eo quod res ultro offertur, justum pretium infra infimum esse poterit; si autem multi emptores accedunt, poterit, per eorum contentionem, juste supra summum crescere, cum talis incrementi ratio detur in copia eumentium et mercis raritate. (n. 632)

Quandoque licitatio sponte fit a rei domino, quandoque lege imperatur, ex. gr. ut satisfiat creditoribus quibus debitor solvere recusat.

Ad forum conscientiae quod attinet, de licitatione sequentia prae oculis habere juvat:

1° E natura licitationis res a domino relinquenda est *plus offerenti*, etiamsi pretium infimum non obtineatur. Ideo communiter AA. injustitiae damnant dominum qui rem suam in iis adjunctis cedere nolit. Nihilominus non est reprobanda consuetudo quae, apud plures nationes, in licitationibus voluntariis viget, ut dominus rem suam retrahat, quando non datur pretium justum infimum. Nam emptores, saltem implicite in consuetudinem consentientes, de jure laeso conqueri non possunt. (Ball. P. n. 401)

2° Potest dominus per se vel per alios *res suas redimere*: quod nullam difficultatem patitur ubi de coacta licitatione agitur, cum in hac potius creditores quam dominus sint veri venditores. Ubi autem licitatio est voluntaria, nihil prohibet dominum amicos mittere, qui, pretium augentes, impediunt ne res infra valorem vendantur: quod praesertim

patet quando consuetudo confert domino jus rem suam retrahendi. At si mitterentur ficti licitatores qui, sine vero animo rem pro se redimendi, unice intenderent pretium augere, id injustum foret erga alios licitatores: hi enim jus habent ut pretium per legitimas tantum rationes seu concursum emptorum, non autem per fraudem, augeatur. (Lehmk. l. n. 1122)

3° Emptori licet, juxta sententiam communissimam (S. Alph. n. 808), alios *hortari ut a licitatione abstineant*: nam medium hoc in se justum est, neque venditor ullum jus habet ut quidam determinati homines licitationi intersint. Multi autem censent cum S. Alph. (l. c.), injustum esse ut hoc *in pactum deducatur*: quia venditor jus habet ut cuius perfecte liberum sit licitationi intervenire. Alii tamen (ut Lehmk. l. c.; Ball. P. n. 400) talem injustitiam abesse, probabiliter opinantur. Nam, si quidam paciscuntur ut abstineant, hoc non impedit quominus alii licitatores concurrant. Neque apparet quomodo prohiberi possit ne in pactum deducatur quod fieri liceat. Contra caritatem tamen peccaret qui, in auctione coacta, alios induceret ut, a licitatione abstinentes, res infra pretium justum vendi sinerent: is enim alterius necessitate abuteretur. Ubi vero liberum est domino rem retrahere, illius injuriae periculum et consequenter peccatum abest.

639. III. Proxenetæ a Theol. Moralibus dici solent quicumque alterius nomine emunt vel vendunt. Quidam munus quasi-publicum gerunt (courtiers, commissionnaires); quidam per modum actus transeuntis proxenetam agunt, ut filiifamilias ementes vel vendentes pro parentibus, famuli pro heris, opifices pro iis a quibus aliquod opus, puta domus aedificationem, peragendum susceperunt. Liquet eos semper esse mandatarios illorum pro quibus emunt venduntve: unde eorum obligationes praecipue ex iis quae de mandato dicuntur, demetiendae sunt. Si de mercede accipienda cum principali convenerunt, habendi sunt tamquam operam suam locantes. Insuper haec advertantur:

1° Qui munus quasi-publicum gerunt, in juribus et obligationibus suis definiendis imprimis attendere debent ad leges vel consuetudines receptas: nam, nisi contrarium expresse convenit, contractus ex iis est interpretandus.

2° Regulariter proxeneta qui emit infra vel vendit supra pretium sibi a mandante statutum, lucrum istud sibi servare nequit. Nam regulariter dominus, dum tale pretium indicat, nihil aliud intendit quam ne res minoris vendatur vel carius ematur, neque vult renuntiare juri quod ipsi naturaliter competit ex emptione venditione ipsius nomine facta. Lucrum hoc sibi servare poterit proxeneta in his casibus: a) Si dominus libere consentit, puta declarando se nihil velle praeter pretium indi-

catum. — b) Si proxeneta, industria extraordinaria et ad quam vi contractus non tenebatur, rem meliorem fecit, carius vendit, etc. Nam in hoc casu aequum est ut servet lucrum quod huic indebito labori respondeat. — c) Si lucrum est parvi momenti ideoque merito supponi potest consensus domini. (S. Alph. n. 825)

3° Proxeneta sibi servare potest ea quae reapse mercatores in ipsius, non autem in mandantis favorem de justo pretio remittunt. Attamen videndum num forte haec sit mera mercatorum simulatio, qui (ut plerumque fit) mandanti prorsus eodem pretio merces suas vendere parati sint. Facilius sincera erit remissio ubi proxenetæ sunt opifices, qui, cum crebro pro variis hominibus emant, solent a mercatoribus minore pretio quam ceteri (prix de faveur) merces obtinere. Rarius id continget pro famulis vel filiifamilias, quia, cum pro eodem tantum emant, huic, non autem illis, favere intendunt mercatores. (Waffelaert, I. n. 660)

4° Spectato jure naturali, nihil obstat quominus proxeneta rem pro seipso emat pretio quod dominus designarit eandemque postea cum lucro vendat, modo, adhibita ordinaria diligentia, neminem invenerit qui eam carius emere voluerit, et emptionem serio peragat, suscepto in se rei periculo. (Gury, I. n. 916) Nihilominus haec agendi ratio hodie a lege vel saltem a recepta consuetudine reprobatur, ut notat Marres (l. 4. n. 286), propter fraudes quae ex ea facile orientur. Ideo generatim illicita est, nisi dominus expresse hanc facultatem proxenetæ fecerit.

§ 4. DE MONOPOLIO.

640. NOTIONES. Monopolium dicitur potestas exclusiva certas merces vendendi, penes unum vel paucos existens.

Distinguitur in *publicum* et *privatum*, prout ex lege vel ex facto privatorum oritur. Publicum autem et ipsum duplex est: alterum, quo gubernium sibi mercis alicujus fabricationem et venditionem reservat; alterum, quo gubernium simile privilegium exclusive uni vel paucis civibus tribuit. Privatum vero oritur ex eo quod unus paucive omnes merces cujusdam speciei coemunt, vel impediunt ne merces similes aliunde advehantur: quae monopolii species hodie, ob comiteatum facilitatem, non continget nisi quoad res quae e paucis regionibus proveniunt ideoque facilius a viris ditissimis coemuntur.

Monopolii privati nomine a multis AA., sed satis improprie, comprehenditur conventio qua omnes ejusdem mercis venditores conspirant ne infra certum pretium ulli vendant. Tales conventiones non raro hodie ineuntur, sive inter eos qui in eadem civitate minutatim vendunt, puta

